

3. У всіх трьох видів робіній стан твердонасінності розвивається однаково – в міру підсихання стулок плодів, ступінь її подібний.
4. Передпосівна підготовка насіння є обов'язковою для виведення насіння зі стану анабіозу та отримання дружніх сходів. Застосування її дає змогу підвищити схожість у *R. pseudoacacia* на 81,3-86,0 %, *R. viscosa* – 54,0-73,0 % та *R. ambigua* – 50,3-70,3 %.
5. Досліджувані методи усунення твердонасінності є ефективними і можуть бути придатними у використанні. Однак найкращі результати схожості для *R. pseudoacacia* – отримані після скарифікації насіння (86,0 % пророслого). Також позитивний вплив обробітку насіння *R. pseudoacacia* окропом (83,0 %), до того ж метод є простим і найдоступнішим, особливо в умовах розсадників. Після застосування хімічного методу у *R. pseudoacacia* отримали незначну різницю між показниками схожості порівняно з термічним і механічним – 4,7 %. Для *R. viscosa* і *R. ambigua* хімічний обробіток дав найкращі результати 73,3 та 70,3 % відповідно, однак трудомісткість його полягає в обов'язковій наявності лабораторних умов і вимагає особливої техніки безпеки у роботі зі сірчаною кислотою.

Література

1. Rehder A. Manual of cultivated trees and shrubs. – New York, 1949. – 996 h.
2. Дудик Н.М. Визначник інтродукованих бобоцвітих за плодами і насінням. – К.: Наук. думка, 1973. – 164 с.
3. Дудик Н.М. Морфология плодов бобоцветных в связи с эволюцией. – К.: Наук. думка, 1979. – 212 с.
4. Николаева М.Г., Разумова М.В., Гладкова В.Н. Справочник по проращиванию покоящихся семян. – Л.: Наука, 1985. – 348 с.
5. Гордієнко М.І., Корецький Г.С., Маузер В.М. Лісові культури. – К.: Вид-тво "Сільгоспосвіта", 1995. – 328 с.
6. Мазуренко В.Д., Бабій Л.О. Насіннева продуктивність видів *Robinia pseudoacacia* L. та *Gleditschia triacantos* L. в умовах Лісостепу України Матеріали II Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів "Молодь і поступ біології". – Львів, 2006. – С. 105.
7. Дербенюк Д.М., Калінін М.І., Гузь М.М., Шаблій І.В. Лісове насінництво. – Львів: Світ, 1988. – 432 с.
8. Гордієнко М.І., Гордієнко Н.М. Лісівничі властивості деревних рослин. – К.: Либідь, 2005. – 816 с.
9. Мулкиджанян Т.А., Соколова Т.А. Древесно-кустарниковые питомники и основы дендрологии. – М.: Агропромиздат, 1989. – 207 с.

УДК 332.3(477.87) Інж. П.Г. Повк – Львівський державний аграрний ун-тет ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В АГРОЛАНДШАФТАХ ЗАКАРПАТТЯ

Висвітлено питання раціонального використання земель сільськогосподарського призначення в агроландшафтах Закарпатської області за допомогою агроекологічного підходу до оптимізації землекористування.

Ключові слова: використання земель, агроекологічний підхід, оптимізація землекористування.

Eng. P.G. Povk – Lviv State Agricultural University

Use of the grounds in agricultural landscapes the Zakarpattya

Questions of rational use of the grounds of agricultural assignment in agricultural landscapes the Zakarpattya area with the help agricultural and ecological the approach to optimization of land tenure are considered.

Keywords: use of the grounds, agricultural and ecological the approach, optimization of land tenure.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах реформування земельних відносин важливого значення набуває організація використання земель сільських територій. Сільськогосподарське виробництво охоплює близько 70 % всієї території країни, тому від напряму використання цієї території у виробничих цілях залежить не тільки ефективність сільського господарства, але й екологічний стан ландшафтних структур, тобто умови життя, роботи і відпочинку населення. Це вимагає постійного пошуку щораз більш ефективних методів і способів просторової організації використання земель у народному господарстві на всіх рівнях (країна, область, район, сільська рада).

Особливого значення набувають питання оптимізації використання земель у гірських та передгірських зонах Карпат. Специфічні природнокліматичні та морфологічні умови даного регіону і реорганізація території землекористувань загострюють проблему ефективного розвитку аграрного сектора й екології відтворення земельних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи проблеми Карпатського регіону [3, 5, 8] зазначено, що утворення на землях колишніх сільськогосподарських підприємств значної кількості дрібних селянських господарств ускладнює вирішення питання ефективного та екологічно безпечного землекористування. Дрібні товаровиробники не у змозі самостійно забезпечити відтворення земельних ресурсів, а подрібнення сільськогосподарських угідь та приватизація земельних часток (паїв) унеможлиблює організацію фінансування заходів поліпшення використання земельних ресурсів.

При цьому науковці зазначають [2, 4, 6], що основою раціонального використання земель у народному господарстві є збалансований розвиток землекористування, який можливо досягнути на рівні сільської ради у проектах землеупорядкування.

Поряд із сільським господарством, яке є не надто прибутковим у гірських районах, стратегічним напрямком господарювання у даному регіоні повинен стати розвиток агротуризму, зеленого сільського туризму та рекреації з подальшим поліпшенням використання земель у сільському господарстві [7].

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка системи певних рекомендацій щодо використання землі не тільки як засобу виробництва, а й охорони земельних ресурсів як елементу навколишнього середовища.

Виклад основного матеріалу досліджень. Закарпаття – найунікальніший у природно-географічному та історико-культурному аспектах регіон Західної України. Близько 80 % території Закарпатської області входить до складу Карпатської гірської системи з басейнами річок Дунай та Дністер. Тут розташована найвища вершина України – г. Говерла (2061 м). У південно-східній частині області знаходиться Передгірська низовинна територія з висотами 100-120 м і незначним нахилом поверхні до р. Тиси. Ця територія характеризується сприятливими природнокліматичними умовами для вирощування овочевих та баштанних культур, плодово-ягідних насаджень, а також кукурудзи, картоплі, пшениці, вівса, ячменю.

Результати проведення земельної реформи проаналізуємо на прикладі Вербовецької сільської ради Виноградівського району Закарпатської області, територія якої знаходиться у межах Передгірської низовини.

За цільовим призначенням земельний фонд у межах сільської ради поділяється на землі сільськогосподарського призначення (89,8 %), землі житлової та громадської забудови (2,1 %), землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики (1,2 %), землі лісового фонду (5,2 %), землі водного фонду (1,6 %). Як бачимо, найбільшу питому вагу у структурі земельного фонду сільської ради становлять сільськогосподарські угіддя (82,4 %), з них 58,1 % рілля. Розораність території – 54,5 %, природні угіддя займають 30,2 %, з них ліси – 4,8 %.

Розподіл земельного фонду за землекористувачами та власниками землі вказує, що у власності і користуванні громадян знаходиться 65,7 % земель, з них 64,4 % – сільськогосподарські землі, у тому числі 33,2 % цих земель припадає на ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Серед інших землекористувань приватної форми власності 57,0 га земель належить селянським (фермерським) господарствам, 398,3 га – особистим підсобним господарствам. Землі у користуванні сільськогосподарських підприємств відсутні. Це свідчить про те, що земельні ресурси перебувають у власності дрібних товаровиробників, представлених переважно домашніми господарствами селян.

Природнокліматичні умови на території сільської ради є сприятливими для вирощування сільськогосподарських культур, але ґрунти характеризуються низькою родючістю і потребують постійного внесення мінеральних та органічних добрив для покращання їх агрохімічних властивостей.

У минулому на сільськогосподарських землях проведено меліорацію земель гончарним дренажем та системою відкритих каналів. Це вимагає особливого підходу до використання цих земель. Потрібно дотримуватись цілісності земельних масивів, щоб не пошкодити мережу гончарних дренажів, що призведе до втрати їх функцій відведення води у канали.

Ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на земельних частках (паях) знаходяться у власності громадян, тому організація цих територій практично неможлива.

При формуванні землекористування сільських господарств ми запропонували їх укрупнення шляхом довгострокової оренди земельних часток (паїв). Після чого проведено організацію використання ріллі сільських господарств у системі польових та динамічних сівозмін [3, 4], що дасть змогу використовувати систему полів з урахуванням екологічних особливостей території; швидко реагувати на наукові досягнення у сфері вдосконалення технологій вирощування культур; враховувати динамічність кон'юнктури ринку збуту сільськогосподарської продукції.

При організації використання сільськогосподарських земель використано агроекологічний підхід [2], при якому визначається ступінь придатності якості ґрунтів оптимальним вимогам культур.

Ми розробили проект організації використання земель на території сільської ради. Для організації ефективного землекористування на сільсько-

господарських землях пропонується утворити приватно-орендне підприємство "Ватра", яке б спеціалізувалось на виробництві продукції тваринництва молочно-м'ясного напрямку з розвинутим виробництвом зернових.

Враховуючи агроекологічну придатність земель та потребу у сільськогосподарських угіддях, 25,2 га орних малопродуктивних земель та 167,1 га пасовищ трансформовано у сіножаті.

Рілля у господарстві використовується у системі двох польових та трьох динамічних сівозмін загальною площею 468,4 га. Для забезпечення тваринництва кормами запроектовано кормову сівозміну площею 128,5 га. Пасовища та сінокоси використовуються у системі сінокосо- та пасовищезміни з загінним способом випасання худоби (запроектовано гуртову ділянку площею 119,9 га).

Економічна ефективність проектних рішень щодо організації використання земель сільськогосподарського підприємства визначається валовою продукцією рослинництва (81,3 ц/га), валовим доходом продукції (2078,6 тис. грн.), умовним чистим доходом – 1061,9 тис. грн. та рентабельністю сільськогосподарської продукції – 51 %.

Екологічна ефективність визначається балансом органічної речовини у ґрунті: на 1 га сільськогосподарських угідь баланс гумусу позитивний (+0,01 ц/га), з ріллі виноситься 0,11 ц/га ґрунтового гумусу.

Висновки. Ефективне використання земельних ресурсів у сільськогосподарському виробництві, насамперед, залежить від правильності вибору системи використання сільськогосподарських угідь. При цьому потрібно враховувати економічну складову (кон'юнктуру, ринок збуту, собівартість продукції), соціальний аспект (орендна плата, усвідомлення людиною потреби збереження і відтворення земельних ресурсів як невід'ємної складової природи), екологічні наслідки (деградація сільськогосподарських земель та зниження рівня їхньої продуктивності), правове регулювання земельних відносин (відсутність чіткого механізму управління земельними ресурсами у сфері землекористування та охорони земельних ресурсів).

Для вирішення деяких аспектів цих складних питань в умовах Закарпатського регіону ми запропонували низку заходів, а саме:

- формування сільськогосподарського землекористування та землеволодіння проводити з максимально можливим урахуванням інтересів усіх землекористувачів і землевласників та агроекологічних і ландшафтно-екологічних умов території, при цьому домагатись створення крупних підприємств на засадах приватно-орендних відносин;
- організацію раціонального використання і охорони земель проводити на основі проектів землепорядкування з еколого-економічним обґрунтуванням будь-яких заходів щодо розміщення виробництва та просторової організації території;
- впроваджувати заходи щодо охорони та відтворення родючості ґрунтів шляхом удосконалення культури землеробства, меліорації кислих ґрунтів, осушення заболочених земель з двобічним регулюванням водного режиму, внесення органічних добрив;
- обов'язковою умовою при визначенні системи використання сільськогосподарських земель та організаційно-виробничої структури підприємства повинно бути врахування доцільності поєднання галузей сільського господарства, адже рослинництво нерозривно пов'язане з тваринницькою галуззю, оскільки, по-перше, є джерелом виробництва органічних добрив, по-друге, сівозміни зі

значними площами посіву багаторічних трав можуть бути джерелом виробництва соковитих зелених кормів;

- здійснення постійного контролю за використанням та охороною земель відповідних державних органів та землевпорядних служб з метою забезпечення екологічно безпечного землекористування та попередження деградаційних процесів у агроландшафтах.

Література

1. **Богіра М.С.** Земельна реформа в Україні – наслідки і перспективи// *Землевп. вісн.* – 2006, № 4. – С. 35-37.
2. **Землевпорядне** проектування: Еколого-ландшафтне землевпорядкування сільськогосподарських підприємств. А.М. Третяк, В.М. Другак, Р.А. Третяк, Л.А. Гунько: Навч. пос. – К.: Аграр. наука, 2007. – С. 61-92.
3. **Казьмір П., Казьмір Л.** Особливості використання земель в особистих селянських господарствах гірських районів Львівщини// *Вісник Львів. держ. аграр. у-ту: Землевпорядкування і земельний кадастр.* – 2005, № 8. – С. 39-47.
4. **Казьмір П.Г., Казьмір Л.П.** Магістральний напрямок екологізації сільськогосподарського землекористування та завдання землевпорядкування// *Управління земельними ресурсами в контексті сталого розвитку.* – Львів: Укр. технології, 2005. – С. 44-48.
5. **Природно-ресурсна** сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій/ Під заг. ред. Б.М. Данилишина. – К.: ЗАТ "Нічлава", 2006. – 704 с.
6. **Третяк А.М., Хапіцька З.С.** Оптимізація землекористування в умовах реформування земельних відносин на регіональному рівні (на прикладі Карпатського регіону України). – Чернівці, 1996. – 104 с.
7. **Флекей З., Гулаткан Ф., Флекей В.** Напрями територіальної організації системи селянського землекористування в гірських районах Закарпатської області// *Вісник Львів. держ. аграр. у-ту: Землевпорядкування і земельний кадастр.* – 2003, № 6. – С. 33-41.
8. **Щурик М.** Екологія як парадигма відтворення земельних ресурсів АПК Карпатського макрорегіону// Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. "Екологія: проблеми адаптивно-ландшафтного землеробства". – Ін-т природничих наук Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 112-116.

УДК 332.334.4:630

Аспір. О.В. Сакаль¹ – НЛТУ України, м. Львів

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ОБЛІКУ

Охарактеризовано та аналізовано стан обліку і використання земель лісогосподарського призначення у Карпатському регіоні України.

Ключові слова: землі лісогосподарського призначення, облік, землевласник, землекористувач.

Post-graduate O.V. Sakal – NUFWT of Ukraine, L'viv

Description of Forest and Other Wooded Land in the Carpathians Region of Ukraine and Land Accounting Problems

The paper contains the description and analysis of the state of the accounting and use of forest and other wooded land in the Carpathians region of Ukraine.

Keywords: land for forestry, forest and other wooded land, quantitative accounting of land, landowner, landuser.

¹ Наук. керівник: доц. О.В. Врублевська, канд. екон. наук – НЛТУ України, Львів